

GAMTOSAUGINIŲ RENGINIŲ ĮTAKA VAIKŲ PAŽINTINĖS KOMPETENCIJOS PLĖTOTEI

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Vežbickienė

Vilniaus lopšelis-darželis „Bitutė“, Lietuva

El. paštas: ruta.jaceviciene@gmail.com, nijole.zlatkasukiene@gmail.com, irena.vezbickiene@gmail.com

Įvadas

Ekologinės problemos „nesusikalbėjimas“ su gamta, su kitais ir savimi turi įtakos, kad žmogus ir gamtos santykiai peržengia gamtos ir aplinkosaugos mokslų ribą (Druskienė I. 2012). Būtinybė plėsti ekologinio ugdymo žinias tapo visuotinai akivaizdi ir turi būti įtvirtinama visuose lygmenyse.

Gamtosauginis ugdymas Vilniaus lopšelyje-darželyje „Bitutė“ yra viena iš pagrindinių veiklos kryptių. Nuo 2010 metų vykdomas aplinkosauginis projektas „Gamta – artimiausia aplinka skatinanti vaiką pažinti pasaulį“. Projektas kito kokybine ir kiekybine prasme. Atradome naujų veiklos formų, kurios paskatino vaikus smalsauti, domėtis aplinka ir supančiu pasauliu. Vaikai turi pasisemti žinių žaisdami, tyrinėdami aplinką, eksperimentuodami, todėl per gamtosauginį projektą mes galime plėtoti šiuos pažintinius vaikų gebėjimus. Žinoma, kad vaikų požiūris į gamtosaugines problemas, aplinkos pažinimą, priklauso nuo daugelio faktorių, tačiau pedagogo vaidmuo, atitinkamai parinktos veiklos formos yra skatinamas pavyzdys.

Vienas iš svarbiausių ikimokyklinėse įstaigose uždavinių yra gamtosauginio pažintinio ugdymo plėtotė. „Žmogus nuo gimimo neatsiejamai susijęs su gamta, jį supančia aplinka. Vadinasi būtina visiems suvokti gamtos ir žmogaus organišką vienybę, o nelaikyti žmogaus pašaliniu gamtos stebėtoju ir jos pertvarkytoju. Iš tikrųjų tik pozityviai, nesavanaudiškai mąstantis žmogus, pažįstantis gamtą, joje egzistuojančius ryšius, tarpusavio jų priklausomybę, numatantis savo veiksmų padarinius gamtai, bei jų grįžtamąjį poveikį, kad nevirtotojo požiūris į gamtą, o pagarba gyvybei ir atsakomybė už ją, taptų vertybine nuostata – turės atsakomybę už gamtos, aplinkos išsaugojimą, savo gyvenimo būdu sieks santarvės su gamta“ (Varaškevičiūtė R. 2011).

Žmogus nuo gimimo yra neatsiejamai susijęs su gamta ir jį supančia aplinka. Šiandien, daugeliui žodžiai „ekologija“ ar „ekologiškas gyvenimo būdas“ yra mados reikalas ar tik teoriniai teiginiai. Tačiau vaikams reikia ne žodžių, o gražių kasdieninių pavyzdžių, kad formuotųsi supratimas ir įgūdžiai, kurie būtų ne vienai dienai, o visam gyvenimui.

„Vaiko pasaulio pažinimas prasideda nuo artimiausios aplinkos – šeimos, savęs suvokimo, darželio, gamtos stebėjimo“ (Povilionienė L. 2010). Mūsų darželio vaikai turi pačias palankiausias sąlygas matyti ir pažinti gamtą, tyrinėti

ją per įvairių sričių veiklas ir gamtosauginius renginius. Įtvirtinti vaikų pažintinius gebėjimus organizuojame gamtosauginius renginius. Būtent tokių renginių metu mes pastebime, kad vaikai geriau sutelkia dėmesį, įsimena, suvokia, kaupia patirtį ir diskutuoja.

Pažintinės viktorinos „Kelionė į gamtos pasaulį“ organizavimas

Viktorinos tikslas – suteikti vaikams paprasčiausių orientyrų, kad jie suprastų svarbiausias temas, susijusias su gyvąja ir negyvąja gamta.

Viktorinos organizavimas. Viktorina – viena iš veiksmingesnių veiklų, skatinančių patį vaiką būti aktyviu, iniciatyviu, todėl mes, pedagogės, dažnai panaudojame šį metodą vaikų žinių įtvirtinimui. Per pažintines veiklas ir renginius mes vaikams pristatome aktualiausias aplinkosaugines problemas. „Jei šiandien suteiksime vaikams naudingų žinių, kad jie suprastų, kas grasina mūsų planetos gerovei, tai ryt jie pasinaudos tomis žiniomis ir aktyviai rūpinsis gamtos apsauga“ (Billioud J-M. 2008)).

Kasmet išsikeliamo tikslą – kaip tikslingiau ir kūrybiškiau pristatyti vaikams aplinkosauginės tematikos veiklas. Visi atrasti būdai ir naujovės pritraukia vaikų ir bendruomenės dėmesį. Šiomet pasirinkome pažintinę viktoriną (aplinkosauginio ugdymo tematika). Mums buvo svarbu, kad parinktos užduotys ir žaidimo formos atskleistų vaikų turimus gebėjimus ir kasdieninių veiklų metu įgytas žinias. Būtina vaikus įtraukti į pažintinį procesą, kad patys išsiugdytų reikalingus gebėjimus.

Viktorinos „Kelionė į gamtos pasaulį“ metu mes susiejome sukauptas vaikų žinias kartu su gebėjimais. Tai reiškia, kad vaikas turi būti skatinamas įžvelgti sąsajas tarp jau turimų ir naujų gebėjimų ar žinių, kitaip tariant, „nerti į žinių ir gebėjimų tinklą“, o ne rikiuoti naujai įgytas žinias ir gebėjimus ant lentynėlių“ (Birgelytė A., Daulenskienė A. ir kt. 2012). Svarbu neužmiršti, kad sąmoningas vaikų įsitraukimas į viktorinos užduočių atlikimą, tik paskatina vaikų pažintinių gebėjimų plėtotę. Viktorina buvo oragnizuojama Žemės dienos proga, todėl užduotys, parinkti klausimai ir žaidimai atspindėjo šią tematiką. Susirinkusius į viktoriną vaikus pasveikino gamtos fėja, kuri padėjo vaikams atlikti užduotis, stebėjo, kokias turimas žinias vaikai pritaikė atlikdami jas (1 pav.).

1 pav. Gamtos fėja sveikina „Saulučių“ ir „Lašiukų“ komandas

Pasirinktas personažas gamtos fejė padėjo vaikams keliauti po gamtos pažinimo pasaulį stebuklingu spalvotu kubu. Atlikti užduotis buvo išrinkti dviejų komandų kapitonai, kurie pristatydavo užduotis, kurios „slėpėsi“ spavotuose vokuose. Spalvotas užduočių takelis skatino vaikų smalsumą ir domėjimąsi, o kas gi tame voke? (2 pav.).

2 pav. Spalvotas užduočių takelis

Šešių spalvų vokuose slypi užduotys abejoms komandoms:

- **Mėlyname voke** (klausimai apie gyvąją ir negyvąją gamtą). Kas gyvena žemėje? Kokios formos yra žemė? Kam reikalingas vanduo? Ar yra žemėje gyvybė? Ko žemėje daugiau: vandens ar sausumos?
- **Oranžiniame voke** (mįslės).
- **Žaliame voke** (užbaik sakinį...). Gyvoji gamta, tai...Negyvoji gamta, tai...
- **Raudoname voke** (išrūšiuok išmėtytas šiukšles).
- **Rudame voke** (rankų darbo dėlionė „Žemė“).
- **Geltoname voke** (atsakyk greitai. Blic turnyras). Kokie žvėrys miega žiemą? Kas su savimi visada nešiojasi namelį? Be ko negali augti augalai? Kokie naminiai gyvūnai turi ragus ir kanopas? Kokios spalvos lapai rudenį? ir kt.

Spalvotas kubas ir spalvų takelis žaismingiau nuvedė vaikus link pažintinio proceso. Ugdydamos vaikus patikriname jų pažintinius gebėjimus per kūrybiškas užduotis, žaidimus ir veiklas. Taip galime įsivertinti ir pasitikrinti ar tikslingai ir kryptingai einame plėtojant vaikų pažintinius gebėjimus; ar padedame vaikui suvokti savo stiprybes ir silpnybes. Atliekant užduotis visai nesijautė konkurencijos tarp komandų, vaikai noriai atsakynėjo į klausimus, dėliojo dėlionę „Žemė“, žaidė žaidimus (3–4 pav.).

3 pav. Komandų užduotis „Pagalvok ir atsakyk“

4 pav. Dėlionė „Žemė“

Šiose užduotyse atsispindėjo vaikų mokejimas susikaupti, pasirinkti komadinį darbo metodą, išgirsti šalia esančio draugo nuomonę ir nesusipykti. Pedagogių rankų darbo dėlionė „Žemė“ buvo „kietas riešutėlis“ vaikams. Ši užduotis užėmė daugiausiai laiko, vaikai stengėsi nesuklysti dėlioiant detales.

Atliekant kitas užduotis pririekė ne tik susikaupimo ir rimties, bet ir reikėjo parodyti savo žinias, gebėjimus atskirti, pastebėti, išrūšiuoti (5–6 pav.).

5 pav. Atspėk mįslę

6 pav. Išrūšiuok šiukšles

Vaikai entuziastingai spėliojo mįsles ir atliko pavestas užduotis. Šiukšlių rūšiavimas tapo kasdienybe, nes vaikai to mokomi kasdien, tai atliekant šią užduotį liko tik pasikartoti tai, ką buvo išmokę. Viktoriną užbaigėme pasižadėjimu gamtai ir draugystės daina, kuri daugelį metų lydi mūsų gamtosauginio projekto renginius (7–8 pav.). Tai tapo mūsų gamtosauginių renginių vizitine kortele.

7 pav. Pasižadėjimas gamtai

8 pav. Draugystės daina

Vaikai supranta, kad jų atsakomybė prieš gamtos ir aplinkos išsaugojimą yra labai didelė. Todėl bendras komandų žodinis pasižadėjimas gamtai – tai nesavanaudiškai mąstančio vaiko priesaika.

Apibendrinimas

Viktorinos „Kelionė į gamtos pasaulį“ turinys patenkino vaikų poreikius ir norą veikti neįprastai. Per gamtosauginius renginius mes pasiekėme pažintinių ir ugdomųjų tikslų, nes įdomi veikla pati savaime stimuliuoja. Pastebėjome, kad šios veiklos metu pagerėjo vaikų tarpasmeniniai santykiai, nes juos susiejo užduotys, atliekami darbai ir bendro tikslo siekimas. Visada siekiame, kad gamtosauginių renginių metu vaikai sąmoningai įsitrauktų užduočių atlikimą. Turiningas, įdomus ir inovatyvus renginys padeda pasiekti norimų rezultatų. Reikia per renginius supažindinti vaikus su gamtosaugos taisyklėmis taip, kad ta pažintis teiktų džiaugsmą, vaikas atrastų kažką naujo, kad kiekvienas žingsnis būtų tarsi kelionė į gerumą gamtai (Varaškevičiūtė R. 2011). Kiekvienas pažinimo žingsnis turi grūdinti valią, nes nepaprastai sunku atsispirti pagundai, kad ir numesti saldainio popieriuką ar prisilaužyti medžio šakelių.

Pastaba

Straipsnyje publikuojamos L. Adamovič ir S. Žilionienės nuotraukos.

Literatūra

- Billioud J. M. (2008). *Apsaugokime Žemę: didieji aplinkosaugos tikslai* [Protect the Earth: the great environmental objectives]. Vilnius: Baltos lankos.
- Birgelytė A., Daulenskienė A., Dzikavičiūtė J., Jarienė R. ir kt. (2012). *Kompetencijų ugdymas (metodinė knyga mokytojui)*. Vilnius, [interaktyvus], [žiūrėta 2017-01-20]. Prieiga per internetą; <http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/Finalinis-leidinio-variantas.pdf>.

- Druskienė I. (2012). *Ekologinis – gamtosauginis ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje*. Kaišiadorys. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-12]. Prieiga per internetą: http://kaisiadoriuskpc.lt/images/stories/kvalifikacijos_tobulinimas/seminaru_medziaga/Ekologinis%20gamtosauginis%20ugdymas%20ikimokyklin%C4%97je%20%C4%AFstaigoje.pdf.
- Povilionienė L. (2010). *Ekologinis ugdymas projektas „Aš ir gamta“*. Klaipėda, [interaktyvus], [žiūrėta 2017-01-22]. Prieiga per internetą: http://www.szemeneliai.lt/failai/patirtis/klaipedos_konf_medz_2010-05/ekologinis_ugd_proj_as_ir_gamta.pdf
- Varaškevičiūtė R. (2011). *Vaikų gamtosauginių-ekologinių vertybių formavimas*. Anykščiai, 2011. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-02-18]. Prieiga per internetą: <http://www.szemeneliai.lt/lankstukai2011/24.ppt>.

Summary

ENVIRONMENT PROTECTION EVENTS' INFLUENCE ON CHILDREN'S COGNITIVE COMPETENCIES DEVELOPMENT

Rūta Jacevičienė, Nijolė Zlatkauskienė, Irena Vežbickienė

Vilnius Kindergarten „Bitutė“, Lithuania

The development of environment protection cognitive education is one of the main goals at pre-school institutions. Humans are bonded to the nature and surroundings from the birth. Words like “ecology” or “organic lifestyle” to many people is a matter of fashion either theoretical statements nowadays. However children do not need words, but beautiful everyday examples instead, so they could build own fundamental understanding and develop their lifetime skills.

At first, child gets to know the World in his closest environment like himself, family, and nursery and also through nature observations. At our pre-school groups children have the most favourable opportunities to see and get to know the nature through the number of various activities and environment protection events.

When organising environment protections events (e.g. Quiz), we pay attention to details, so each task encourages child's interest, develops his thinking and problem solving skills and motivates child to share own experience and findings with class friends. Children's encouragement and incorporation into the cognitive process develops children's cognitive competency skills, which they practice through activities at the environment protection events. At the environment protection event we always link children's knowledge with their abilities. It means that child must be encouraged to see the close relation between the current and new knowledge either abilities. At the environment protection events we always aim to encourage children to deliberately tackle tasks. Thoughtful, interesting and innovative event helps to achieve our aims. At these events it is very important to introduce environment protection rules to children in a way that captures their interest, brings joy and helps children to discover new things, so each step becomes a beautiful journey towards human kindness to nature.

Keywords: cognitive competency, environment protection education, quiz, cognitive education development.